

Šobrīd ir ļoti pretrunīgas prognozes gan par ekonomiskās situācijas attīstības scenārijiem, gan to vai pastāv pārtikas deficīta risks. Būtībā tikko pārvarējam pandēmijas izraisīto krīzi, tagad sākusies nākamā – Krievijas agresijas dēļ Ukrainā, kas, šķiet, radījusi daudz smagākas sekas pasaules ekonomikā. Kā lauksaimnieki skatās uz situāciju šodien un tuvākajā nākotnē?

Jūsu jautājums ir tikpat sarežģīts, cik sarežģīta ir atbilde. Sākšu no pandēmijas izraisītās krīzes. Jāatzīst, nebijām līdz tam piedzīvojuši tādu situāciju, kas radās līdz ar pandēmiju. Mums ir bijušas dažādas krīzes – sausums, ilgstošas lietavas un dažādas citas problēmas. Būtībā katrā nozarē mēdz būt dažādas krīzes – laiku pa laikam tiek piedzīvots cenu samazinājums, taču pandēmija izraisīja vispārēju krīzi, kad aizvērās ciet ļoti daudzas nozares, kas ietekmēja pārtikas ražotājus un pārstrādātājus. Piemēram, pandēmijas laikā vispār nebija iespējama ceļošana, robežas bija ciet, nedarbojās ne viesnīcas, ne kafejnīcas, kas ir HoReca sektors – tajā arī nevajadzēja pārtikas izejvielas. Skaidrs, ka tas būtiski ietekmēja visus. Pirmais, ko tajā brīdī izdarījām – izveidojām krīzes vadības grupu, kurā bija gan Zemkopības ministrijas speciālisti, gan pārtikas ražotāji un pārstrādātāji, gan tirgotāji – principā visas iesaistītās puses, kas darbojas pārtikas aprites ķēdē. Tā kā bija ciet robežas, tad šajā darba grupā pats pirmais jautājums, kas tika aktualizēts (un tādā griezumā nebija skatīts nekad) – vai mēs sevi varam paši pabarot. Tajā brīdī tas uztrauca ikvienu, turklāt līdz tam uz šo niansi nekad tā nebijām paskatījušies. Labā ziņa ir tā, ka secinājām – mēs sevi varam pabarot pilnībā, izņemot dažas jomas – putnu un cūkgaļa, ko saražojam mazāk nekā patērējam un attiecīgi iztrūkstošo daļu ievadam. Taču kopumā ar Latvijas iekšējā patēriņa pārtikas apgādi mums problēmu nav un kopumā varam sevi ar pārtiku nodrošināt. Piemēram, pienu un graudus saražojam krietni vairāk nekā patērējam, turklāt graudus pārstrādājam citos produktos – maizē, makaronos. Taču vienlaikus šī atziņa lika izdarīt būtiskus secinājumus turpmākajai nākotnei, ka pārtikas nodrošināšana būtu prioritāra visās nozarēs, lai jebkurā situācijā mēs ikdienā varētu ēst pilnvērtīgi – lai nebūtu, piemēram, jāiztiek tikai no viena veida produktiem. Tāpēc, mūsaprāt, valsts lauksaimnieciskajam nodrošinājumam ir jābūt tādā, lai visas Latvijā darbojošās lauksaimniecības jomas spēj saražot pārtiku nepieciešamajā apjomā – gan gaļu, gan augļus, gan dārzeņus, gan pienu un visu pārējo.

Šobrīd darba grupa turpina strādāt – arī tagad kara situācijā pastāvīgi analizējam situāciju un ja kādai no nozarēm ir nepieciešamība kaut kādus jautājumus operatīvi izdiskutēt, to īstenojam šajā darba grupā.

Šajā kontekstā mēs – lauksaimnieki – aizvien vairāk apzināmies, ka pārtikas ražošanu, pārtikas nodrošināšanu patiesībā ir jāuzskata par nacionālās drošības jautājumu. Tas ir būtiski!

Patlaban saistībā ar pārtiku aizvien lielākas bažas ir par cenām, vērojot kā jau tagad aug inflācijas cipari un izskatās, ka tuvākajos mēnešos šis lēcieni nemaz nestāsies. Kāda būs šogad situācija pārtikas jomā? Nojaušams, ka lauksaimnieki saražot pārtiku spēs pietiekamā apjomā, bet cik tas viss maksās?

Tā kā atšķirībā no pandēmijas laika patlaban nav slēgtas robežas un tik ļoti nav apgrūtināta kravu transportēšana, gan Latvijas, gan Eiropas kontekstā ar pārtiku sevi kopumā nodrošināsim. Tā nav problēma. Tas, kas mūs (lauksaimniekus – red.) dara bažīgus, ir cilvēku pirktspēja. Arī tirgotāju pašreizējie novērojumi rada bažas, jo viņi labi redz kā mainās pārtikas grozs, ko cilvēki iegādājas veikalā, un tas grozs paliek plānāks – cilvēki katru reizi ļoti izvērtē, ko viņi nopērk, un tas grozs paliek plānāks pēc satura un arī kopējā apjoma. Un mana baža ir – vai iedzīvotāji spēs sev vajadzīgo pārtiku vajadzīgajā apjomā nopirkt.

Kā jau minēju, saražot pārtiku nebūs problēmu, piemēram, graudaugu (ko izmanto gan pārtikā, gan lopbarības ražošanai) raža – šobrīd izskatās – varētu būt ļoti laba. Protams, mēs nezinām, kādi laikapstākļi būs pēc pāris nedēļām, mēneša, no kā ļoti daudz kas ir atkarīgs.

Runājot par pārtikas sadārdzināšanos, jāmin vairākus faktorus. Viens ir ražošanas pašizmaksa, kas patlaban ir būtiski pieaugusi. Ja salīdzinām ar pandēmijas pašu sākumu – tas raksturīgs ar piena iepirkuma cenas būtisku kritumu un tobrīd piena cena bija zem pašizmaksas (vidējā cena bija

aptuveni 26 centi par litru svaigpiena). Šobrīd piena iepirkuma vidējā cena ir aptuveni 50 centi par litru, turklāt šī cena ir nedaudz virs pašizmaksas. Būtībā piena ražotāji – tā vispārīgi runājot – nevar šobrīd sūdzēties par šādu cenu. Tomēr te uzsvars ir uz vārdu – nedaudz virs pašizmaksas, jo izejvielu cenu pieaugums ir milzīgs. Lai nopļautu zāli, savāktu skābsienu, nepieciešama degviela, kuras cena ir būtiski pieaugusi. Un nākamais stāsts - piena pašizmaksas un attiecīgi cenas pieaugums dzen uz augšu piena pārstrādes pašizmaksu, un rezultātā piena pārstrādes joma patlaban strādā zem pašizmaksas. Veikalos cenas kāpj, taču tās vēl nav uzkāpušas tik daudz, lai nosegtu pārstrādātāju pašizmaksu. Tāpēc arī valdība apstiprināja atbalsta programmas atsevišķām jomām, kuras tiešām šobrīd ir krīzes situācijā. Taču te atkal ir nākamā nianse – no vienas puses redzam, ka varam importēt un attiecīgi iegādāties lētāku piena produkciju no Polijas, taču tad mums ir jāapzinās – ja šādi rīkosimies, tad nobeigsim mūsu piena pārstrādes industriju. Un kas notiks pēc tam? Tajā brīdī vairs nebūsim pašpietiekami, jo vairs nevarēsim paši priekš sevis pārstrādāt saražoto pienu, kas radīs drošības riskus pārtikas apgādes ziņā. Tāpēc ir svarīgi īstenot sabalansētu rīcību no visām pusēm – paskatīties uz šo jautājumu kompleksi.

Kas īsti ļauj gan Polijas, gan arī zināmā mērā Lietuvas pārstrādātājiem piedāvāt zemāku piena produktu pārdošanas cenu nekā Latvijas uzņēmējiem?

Tā ir apjomu atšķirība – Polijai ir milzīgi apjomi.

Tomēr šķiet, tas būtu tikai loģiski un saprotami, ka brīdī, kad pircējam ir jāizdara izvēli pie veikala plaukta, viņš ar savu maku pašreizējos cenu lāvīnas apstākļos kādā brīdī paņems lētāko Polijas pienu. Pēc jūsu domām – ko šajā situācijā varam darīt, lai nobalansētu šo situāciju, lai Latvijas pircējiem tomēr objektīvu iemeslu dēļ nenāktos pilnībā aizstāt Latvijas ražotāja pārtiku ar lētāko importu?

Te ir vairāki faktori. Jebkurā krīzē ir daļa sabiedrības, kas var atļauties konkrēto produktu, lai arī kāda būs tā cena, taču šī pircēju daļa nav tik liela, un tieši tādēļ šiem pircējiem vēl jo vairāk jāapzinās, ka nopērkot Latvijā ražotu preci, viņš kaut kādā mērā pasargā vietējo tirgu. Mēs nekad neesam iebilduši pret pircēja izvēli – ja viņš grib pirkt importa pienu, tās ir viņa tiesības, taču pirms dažiem gadiem veiktas aptaujas rezultāti parādīja interesantu niansi – nereti pircējs pat nezina, ka nopērk patiesībā importa preci, un pērk to ar domu, ka tā ir vietējas izcelsmes. Nosaukums un dizains produktam ir ļoti latvisks, taču kaut kur maziem burtiņiem ir norādīta patiesā izcelsmes valsts.

Un vēl viens faktors – mēs vienmēr novērtējam, kad valdība sniedz atbalstu nozarēm krīzes situācijās, taču ir būtiski uzsvērt – tām jomām, kas saņem palīdzību, ir jāuzņemas arī saistības. Tām palīdz, bet attiecīgi viņas apņemas neapstādināt konkrētu produktu ražošanu, noteiktās krīzes situācijās šīs nozares apņemas nodrošināt valsts primārās vajadzības un apgādi.

Protams, šajā kontekstā nedrīkstam aizmirst arī, ka esam vienotajā Eiropas tirgū, kur ir konkrēti nosacījumi attiecībā uz valsts atbalsta piešķiršanu nacionālajiem uzņēmumiem. Taču ja paskatāmies, pašreiz ļoti līdzīgas problēmas ir visās Eiropas valstīs. Tāpēc šogad Eiropas Komisija nāca pretī visām valstīm, paziņojot, ka visas tās zemes, kuras pēc līdzšinējiem nosacījumiem zemniekiem bija jāatstāj neapstrādātas papuvē, šogad drīkst apstrādāt – sēt lauksaimniecības produktus. Būtībā arī ES līmenī ir sapratne, ka pašreizējais kara apstākļos ir iespēja atkāpties no normatīvu prasībām, lai Eiropas lauksaimnieki varētu saražot pārtiku pietiekamā apjomā un lai tā nebūtu ļoti dārga. Protams, resursu cenu pieaugums tāpat sadārdzinās pārtikas, taču lielākā apjomā saražota pārtika varētu piebremzēt cenu kāpumu, tāpēc arī LOSP aicināja šogad lauksaimniekus izmantot šo ES atļauju.

Vēl jau gan pastāv nodokļu likmes kā instruments, lai regulētu cenas, tostarp pārtikai. Daudzās valstīs šobrīd samazina ne tikai nodokļus degvielai, bet arī PVN pārtikai – kur

nosaka būtiski pazeminātu likmi, kur vispār uz laiku nodokli atceļ. Latvijā politiķiem nez kādēļ šāda ideja šķiet galīgi aplama.

Mēs jau krietni ilgu laiku Saeimai un valdībai esam uzsvēruši – samazinātā PVN likme pārtikas produktiem pozitīvi ietekmētu tieši gala patērētāju. Par šo jautājumu mums ar politiķiem, tostarp valdības pārstāvjiem ir bijušas daudzas garas debates, taču pie šāda risinājuma tā arī līdz šim neesam nonākuši, tādēļ turpinām par to diskutēt. Otrās puses arguments ir, ka, PVN samazināšanas gadījumā veikali vienkārši vairāk nopelnīs, jo cenas paliks nemainīgas. Tajā pašā laikā mums pat bijusi vienošanās ar lielveikalu ķēžu pārstāvjiem, kuri norāda – līdzīgi, kā brīdī, kad Latvijā ieviesa eiro, viņi ir gatavi parakstīties par godīgu PVN (samazinātās likmes – red.) ieviešanu un sekot līdzi cenām, lai tās tiešām samazinātos. Jo arī tirgotāju interese ir neaizbaidīt pircēju, redzot, ka cilvēku pirktspēja samazinās. Tādēļ šo jautājumu turpināsim debatēt ar politiķiem, īpaši šajā priekšvēlēšanu gadā par to runāsi gan ar Saeimā šobrīd esošajiem politiķiem, gan tiem, kuru parlamentā vēl nav, bet kuri kandidēs vēlēšanās. Mēs vēlamies tomēr panākt politiķu izpratni, ka šis (PVN samazināšana pārtikas precēm – red.) varētu būt risinājums.

Šobrīd samazināto PVN likmi mums piemēro Latvijai raksturīgajiem dārzeniem un augļiem. Arī pirms šīs likmes ieviešanas notika karstas diskusijas starp atbalstītājiem un šīviem pretiniekiem. Tomēr – ja atmiņa neviļ, beigās tomēr tika sajusts reāls ieguvums no samazinātās likmes. Protams, tur bija dažādas interpretācijas “ekselu” debatēs. Kā jums šķiet, vai sabiedrība šoreiz piespiedīs iebilstošos politiķus tomēr pieņemt lēmumu par PVN samazināšanu? Lai gan esam dažos pēdējos mēnešos gan pieredzējuši, cik izteikti noliedzoša ir daļa pie varas esošo politiķu par aicinājumiem samazināt akcīzes nodokli degvielai, lai gan Eiropā redzam daudzus labus piemērus, kur krīzi cenšas mazināt gan ar akcīzes nodokļa, gan PVN pazināšanu. Beigu beigās neviens politiķiem neprasa beztermiņa nodokļu samazināšanu, var taču noteikt uz gadu vai diviem.

Ir grūti atbildēt politiķu vietā, ko viņi izlems. Es savā ziņā saprotu arī viņu argumentus. Arī tas atbalsts, ko valdība sniedza uz aizņemtās naudas rēķina Covid-19 laikā, bija ļoti atbalstāma rīcība un daudzas nozares to ļoti novērtē. Mēs saprotam, budžets nav bezizmēra, un nauda, ko tērējam, ir jānopelna. Taču jūs pareizi formulējat problēmas būtību – ir krīzes situācija, varbūt ir kādi terminēti risinājumi. Tajā brīdī, kad politiķi saka – šis nestrādās (piemēram, PVN samazināšana), es vienmēr cenšos uzdot jautājumu: kā var būt, ka esam palikušas četras valstis, kurām šķiet, ka tas nestrādās, bet visas pārējās, arī turīgās valstis saka, ka tas strādā? Man tomēr šķiet – ja jau esam vienotā Eiropas Savienības tirgū, tad ir svarīgi piemērot līdzīgus mehānismus, redzot, ka šādi risinājumi tomēr strādā. Politiķi saka, ka vajag nevis samazināt PVN, bet īstenot mērķētu atbalstu tiem iedzīvotājiem, kam tas nepieciešams. Arī šo jautājumu esmu analizējis. Savā ziņā tas ir koks ar diviem galiem. Tiek pausts, ka netiks samazināts PVN, lai tie, kuri var atļauties, lai pērk pa dārgo, bet tiem, kuri nevar atļauties, mēs palīdzēsim. Es tā īsti nemaz šobrīd nevaru nodefinēt, kas īsti Latvijā būtu uzskatāms par vidusslāni, bet pieņemsim, ka mēs ar jums esam vidusslānis – mums ir noteikts ikmēneša budžets, ar kuru līdz šim esam nodrošinājuši savas vajadzības. Taču šobrīd virkne ikdienas nepieciešamo pakalpojumu izmaksu ir būtiski kāpušas – elektrībai, degvielai un apkurei. Saprotam, ka tagad vidusslānim šiem maksājumiem papildus būs jāatvēl, piemēram, ap 200-300 eiro. Tas nozīmē, ka šos 300 eiro no tā vidusslāņa ģimenes budžeta viņiem būs kaut kur jāietaupa – attiecīgi šie cilvēki 300 eiro neiztērēs kaut kam citam kā tas bijis iepriekš. Padomāsim – kam mēs šo naudu vairs neizlietosim? Ja virtuvē saplīsis krēsls, jūs vairs nebrauksiet uz veikalu nopirkt jaunu. Tāpat vairs nepirksiet tik dārgu pārtiku, vai ilgāk staigāsiet ar esošajiem apaviem, respektīvi, iepirksieties mazāk. Bet tagad skatāmies, kas notiek tālāk – ja cilvēks neaizbrauc pēc jauna krēsla uz veikalu, kuru kāds vietējais uzņēmums ražo - šim uzņēmumam nebūs pasūtījumu un attiecīgi rodas iztrūkums ienākumos. Šī sistēma ir pilnībā savstarpēji saistīta, un ar to stāstu, ka atbalstam tikai to slāni, kuram visvairāk vajag – pēc būtības tas jau ir pareizi, taču mēs neaizdomājamies, ka pa šo ķēdīti iesitam atpakaļ tam pašam cilvēkam, kurš strādā mēbeļu ražotnē.

Tas nav tik vienkārši un visu jāskatās kopsakarībās. Protams, pieļauju, ka visi dara ar labām domām un mēģina saprast, taču tas nav tik vienkārši, un tieši tādēļ ministriju speciālistiem un ierēdņiem jāmeklē risinājumus, jāieklausās uzņēmēju viedoklī. Atgriezoties pie augļiem un dārzeņiem samazinātā PVN – tās prognozes par mīnusiem budžetā bija vairākas reizes lielākas nekā tas beigās bija reāli dabā, pat nerēķinot to, ka augļu un dārzeņu ražošanas sektoros pacēla algas, nozares sāka ražot vairāk. Proti, no vienas puses devām iespēju nepacelt cenas (pat ja tās veikalos nekritās tik ļoti), bet no otras puses nozare attīstījās daudz vairāk un caur lielākām algām un ienākumiem samaksāja vairāk citos nodokļos, turklāt nopelnīta nauda tāpat atgriezās ekonomikā. Manuprāt, samazinātā PVN kontekstā būtiskākā lieta ir tas, ka sakām – nevajag bagātajiem. Bet kas mūsu sabiedrībā ir bagātie? Tie, kuri, neiztērējot pārtikā tik daudz naudas, to uzkrāj. Ja cilvēkam ļaujam neiztērēt tik daudz vienā jomā, piemēram, pārtikā – atcerēsimies, ka ap 80% mūsu sabiedrības dzīvo no algas līdz algai – viņš to naudu iztērēs citām vajadzībām, un tas PVN valstij atnāks atpakaļ jebkurā gadījumā. Man šķiet, ka tur nav mīnusu. Uz papīra, protams, tas izskatās kā lieli mīnusi, bet reālajā dzīvē – esmu gatavs to apgalvot – tā tas nav.

Kāds gads lauksaimniekiem izskatās no ražas, būtībā produkcijas ražošanas konteksta? Ir cerīgi, vai tomēr ir faktori, kas var ietekmēt situāciju?

Sajūtas ir bažīgas. Šobrīd izskatās cerīgi, bet ņemot vērā iepriekšējos pāris gadus un notikumus šogad, nav tādas skaidras pārliecības, ka kaut kādā brīdī kaut kas nevar būt slikti, pat nerunājot par laikapstākļiem, kas jebkurā brīdī var būtiski ietekmēt situāciju – no šī aspekta nekādi nevaram izvairīties – kā daba darīs, tā notik un būs jāpielāgojas. Taču visa pārējā situācija pasaulē globāli un arī tuvākajā apkārtnē ir tik dīvaina, ka nav iespējams izteikt nekādas prognozes. Lauksaimniecībā nevar iztikt bez minerālmēsliem, skatāmies uz tām cenām un domājam - vienu gadu var to lauku arī nemēsot, taču ja no tā lauka kaut ko paņem, tam ir jādod atpakaļ, bet resursu cenas šobrīd ir ļoti augstas, un neatbildams jautājums ir – kas notiks pēc 1-2 mēnešiem, pat pēc nedēļas. Tādēļ lauksaimniekiem satraukums ir liels – no vienas puses darām visu, ko spējam un mākam, lai produktu saražotu un tas būtu kvalitatīvs, bet vienlaikus ir bažas, ka jebkurā brīdī var notikt jebkas, kas tirgu var apgriezt ar kājām gaisā, un tu šajā situācijā reāli nevari izdarīt, izņemot pielāgošanos apstākļiem. Ir lielākas saimniecības ar lielākiem resursiem – tie mēģina veidot kādus izejvielu uzkrājumus, lai nodrošinātos pret cenu tālāku pieaugumu. Bet no kopējo sajūtu viedokļa – gads šobrīd izskatās pagaidām puslīdz apmierinošs, ceram uz labām ražām un attiecīgi labu ražošanas apjomu, bet kā tas būs rudenī, nav iespējams prognozēt.

Krievijas agresijas Ukrainā dēļ tiek izteiktas prognozes, ka pasaulē varētu rasties graudu deficīts. Krievija tiek pamatīgi sankcionēta, savukārt no Ukrainas šobrīd Krievijas blokādes dēļ ir teju neiespējami eksportēt graudus. Latvijā kopumā tomēr diezgan daudz audzē graudaugus – vai šī situācija nevarētu radīt Latvijas graudkopjiem iespēju par labākām cenām pasaules tirgos pārdot labības produkciju?

Te ir vairāki aspekti. Ja situācija saglabāsies tāda kā tas ir šodien – tad jā. Taču jau atkal papildus faktors ir resursu, tostarp degvielas cenas, kas nepieciešamas ražas novākšanai. Tomēr pie šādām cenām graudkopjiem šis varētu būt labs gads ar labu peļņu. Jums ir taisnība, ka Krievija un Ukraina ir lieli spēlētāji pasaules graudu tirgū un būtiski to ietekmē. Taču šobrīd jau vairāku nedēļu garumā dzirdam arī par starptautiska līmeņa sarunām, par nepieciešamību nodrošināt iespēju no Ukrainas eksportēt graudus. Mēs no vienas puses labi saprotam, ko dara Krievija, bet no otras puses saprotam, ka Ukraina vēlas iegūt finanšu līdzekļus, turklāt viņiem ir lieli graudu uzkrājumi no pagājušā gada ražas un tūdaļ jau sāksies jaunā raža. Es nezinu, vai un ko tieši patlaban par šo jautājumu runā Eiropas un Ukrainas politiķi ar Krievijas politiķiem un vai tiks panākta kaut kāda vienošanās (par graudu eksportu – red.), vai pa Melno jūru ar kuģiem vai pa dzelzceļu. Taču, ja šie graudi nonāks kopējā pasaules tirgū, tas noteikti radīs būtisku ietekmi. Padomāsim – ja šobrīd atveras Ukrainas graudu tirgus Eiropā – kā tas ietekmēs graudu cenu? Skaidrs, ka tā kritīsies, turklāt

apstākļos, kad mēs Latvijā esam graudus saražojuši par daudz lielāku pašizmaksu. Tomēr šobrīd nav skaidrs – vai, kā un kad tas varētu notikt. Bet jau atkal jāsaprot – ja nekas tāds nebūs (iespēju Ukrainai eksportēt graudus – red.), tad Āfrikā cilvēki mirs badā.

Taču ir vēl viena nianse, kas atkal tiešā mērā saistīta ar Latvijas iekšējo tirgu – mēs saprotam, ka graudiem ir ļoti laba cena, un graudu audzētāji var labi nopelnīt, taču atcerēsimies, ka graudi ir izejviela lielai daļai no tās produkcijas, ko mēs lietojam uzturā. Respektīvi, mums ir nepieciešami lopkopības kvalitātes graudi, ko parasti esam importējuši, jo paši esam ražojuši pārtikas kvalitātes graudaugus, no kuriem daļu eksportējam. Tas vienmēr bijis loģiski, jo lopkopības kvalitātes graudaugus importēt bijis vienmēr lētāk nekā audzēt pašiem. Kas notiek šobrīd? Patlaban mēs domājam, kā pilnībā nodrošināt putnu un lopu pabarošanu, kas, iespējams, nozīmēs paturēt Latvijā vēl kādu daļu no saražotā, jo mēs nezinām, vai būs iespēja ārējos tirgos iepirkt lopbarības graudus. Bet ja šiem vietējo ražotāju graudiem ir pārtikas kvalitāte, tātad tie būs dārgāki, bet tas savukārt nozīmē, ka pieaugs cena pienam un gaļai.

Līdz ar to jāsaprot – šobrīd ir ārkārtīgi daudz nezināmo, lai varētu kaut cik droši prognozēt situācijas attīstību. Vienīgais, ko vēlreiz varu paust – ja nenotiks nekādi kardināli notikumi pasaulē un arī laikapstākļi būs labvēlīgi – pārtikas Latvijā ir un būs pietiekami, taču tā maksās dārgāk, un daļai sabiedrības vajadzēs palīdzību vai nu pilnvērtīgas pārtikas iegādē vai citu nepieciešamo izdevumu segšanai. Un noteiktos krīzes brīžos valstij tomēr ir jāiet sabiedrībai palīgā – vai tās ir enerģijas cenu subsīdijas, vai nekustamā īpašuma nodokļa atlaide uz gadu, nav izšķiroši. Taču skaidrs, ka palīdzība būs nepieciešama. Un vēlreiz uzsvēršu – mums visiem ir jāsaprot, ka pārtikas nodrošinājums ir nacionālās drošības jautājums, un tieši tā uz to ir jāskatās.